

ВІД РОЗПАЧУ ДО НАДІЇ

Становище ЛГБТ в Україні в 2014 р.

Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ»
Рада ЛГБТ організацій України

Київ
2015

УДК 316.647.82-055.3(477)"2014"
ББК 87.7(4Укр)
В42

В42 Від розпачу до надії. Становище ЛГБТ в Україні у 2014 р. / Центр «Наш світ». – К.:
Центр «Наш світ», 2015. – 32 с.

УДК 316.647.82-055.3(477)"2014"
ББК 87.7(4Укр)

В публікації представлено інформацію, що відображає соціальне, правове та політичне становище ЛГБТ (лесбійки, геї, бісексуали і трансгендери) в Україні у 2014 р. Наведені дані та аналіз ситуації з питань, пов'язаних з правами та інтересами ЛГБТ, в законодавстві, суспільно-політичному житті, громадській думці, приклади випадків дискримінації на ґрунті сексуальної орієнтації та інше.

Укладачі: Андрій Кравчук, Олександр Зінченков
Керівник проєктів Центру «Наш світ»: Андрій Маймулахін

Автори висловлюють щире подяку ГО "Асоціація ЛГБТ "ЛІГА", ВГО «Гей-Форум України», ЧОГО «Люди Буковини», ГО «Союз ЛГБТ «Ти не один», а також всім активним учасникам електронних розсилок і фейсбук-груп, які збирають і обмінюються актуальною інформацією про різні аспекти становища ЛГБТ в Україні.

Звіт підтримано Всеукраїнською спілкою «Рада ЛГБТ-організацій України».

Звіт «Від розпачу до надії. Становище ЛГБТ в Україні у 2014 р.» підготовлений Центром «Наш світ» в рамках проєкту «Підтримка прав людини та верховенства права для ЛГБТ людей в Україні», який реалізується у співпраці з Норвезьким Гельсінським Комітетом та фінансується Міністерством закордонних справ Норвегії.

Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ»

Поштова адреса: а/с 173, м. Київ, 02100
Телефон/факс офісу в Києві: +38 044 2963424
E-mail: coordinator@gay.org.ua
Вебсайт: <http://www.gay.org.ua>
Facebook: <https://www.facebook.com/nashmircenter>

Рада ЛГБТ-організацій України

Поштова адреса: а/с 173, м. Київ, 02100
Телефон (секретар Ради): +38 050 3155457
Телефон/факс: +38 044 2963424
E-mail: info@lgbt-rada.org.ua
Вебсайт: <http://lgbt-rada.org.ua/>

© Центр «Наш світ», Київ, 2015

При використанні матеріалів, посилання на Центр «Наш світ» є обов'язковим.

Звіт (українською та англійською) розміщено на вебсайті Центру «Наш світ»

Зміст

Резюме.....	2
1. Законодавство і судочинство.....	4
2. Держава і місцеве самоврядування.....	6
3. Політика	7
4. Мас-медіа і суспільство	11
5. Церкви та релігійні організації.....	12
6. ЛГБТ спільнота	13
7. Дискримінація і насильство проти ЛГБТ	17
7.1. Дії на ґрунті ненависті до ЛГБТ	17
7.2. Стосунки з правоохоронними органами	25
7.3. Споживча сфера	26
7.4. Трудові стосунки	26
7.5. Сфера освіти	27
8. Становище на окупованих територіях.....	28
9. Висновки і рекомендації	30
10. Методика та автори звіту	32

РЕЗЮМЕ

В 2014 році законодавство, що стосується інтересів ЛГБТ в Україні, зазнало певних змін. Поправки до антидискримінаційного законодавства теоретично полегшили можливість подолання нерівного ставлення до ЛГБТ, а підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС поклало на нашу державу чітке зобов'язання явним чином заборонити дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації у трудових стосунках. Водночас, ці законодавчі зміни лише заклали можливість подальшого реформування українського законодавства та імплементації європейських норм, але не призвели до помітних змін у його практичному застосуванні. Слід відзначити як (сподіваємось, тимчасову) відмову нового українського уряду від явного внесення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до переліку ознак, захищених від дискримінації, так і неафішоване скасування всіх гомофобних законопроектів, що були раніше внесені на розгляд Верховної Ради.

На протязі 2014 р. представники українських державних органів і місцевого самоврядування, здебільшого, утримувалися від будь-яких висловлювань та дій стосовно ЛГБТ.

Політичне життя України в 2014 р. характеризувалося, насамперед, переходом ідеологічного протистояння між "Русским міром" і сучасним Заходом у масовій свідомості в реальний кривавий конфлікт. Цей процес почався ще з подій т.зв. Євромайдану наприкінці 2013 – на початку 2014 р., і продовжився російською окупацією Криму та півдня Донбасу. Питання, пов'язані з ЛГБТ, на тлі цих подій відійшли на другий план, ставши лише символічним маркером геополітичного вибору. В таких умовах українські політики, які підтримують європейський шлях України, поділилися на дві групи: консервативну, що декларує толерантне ставлення до ЛГБТ, але не готова надати їм рівні права, і ліберальну, що відкидає будь-яку дискримінацію. Відкрито гомофобні проукраїнські політичні сили маргіналізувались і програли дострокові парламентські вибори. Політики проросійської орієнтації, неодмінним маркером якої є декларативна гомофобія, в умовах війни Росії проти України, здебільшого, відверто зрадили Батьківщині та вийшли з українського політичного поля.

Важка ситуація в країні в 2014 р. (політична, економічна і соціальна криза, окупація Криму, війна в Донбасі), загалом, відволікала увагу мас-медіа та українського суспільства від решти тем, включаючи питання, пов'язані з життям ЛГБТ – тим більше, що ця ситуація призвела й до помітного зменшення суспільної активності української ЛГБТ спільноти. Однак, як вітчизняні ЗМІ, так і широкий загал не могли не звертати увагу на докорінні зміни, що відбувалися протягом 2014 р. у ставленні до ЛГБТ людей в усьому світі, а надто, країнах західної цивілізації.

Провідні українські церкви помітно знизили свою гомофобну активність ще у 2013 р., і в 2014 ця тенденція зберіглася. Ймовірно, не бажаючи виглядати захисниками "традиційних цінностей" "Русского міра", вони перейшли від відвертого розпалювання загальної ворожнечі та ненависті проти ЛГБТ і закликів щодо їх дискримінації до більш поміркованого засудження суспільної активності ЛГБТ організацій та критики загальносвітової тенденції до визнання одностатевих шлюбів і всиновлення дітей одностатевими парами.

2014 став роком драматичних і доленосних подій для України. Українська ЛГБТ спільнота брала участь у всіх цих подіях – від Євромайдану до війни з терористами та російськими окупантами на Донбасі – разом з усім українським суспільством як його невід'ємна складова частина. Зважаючи на важку ситуацію в країні, більша частина громадської активності українських ЛГБТ в цьому році була спрямована на подолання загальнонаціональної кризи та захист європейського вибору майбутнього для своєї країни.

Центром "Наш світ" було задокументовано 54 кейси (випадки порушення прав на підставі сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності жертви), які охопили період з жовтня 2013 по грудень 2014 р. Найбільша кількість випадків сталася в Житомирі (14), Чернівцях (12) та Києві (11).

Крім цього, по 2 інциденти сталися в Тернополі, Івано-Франківську, Харкові, Вінниці, Одесі і по 1 інциденту в Черкасах, Львові, Дніпропетровську, Кривому Розі, Луганську, Донецьку та в Криму.

Житомир і Чернівці переважають за кількістю зібраних кейсів серед інших міст тому, що в 2014 р. в них проводилися спеціальні цілеспрямовані проекти з документування кейсів. Це дозволяє припустити, що реальна кількість випадків утисків ЛГБТ в багатьох інших українських містах за активного збору інформації могла би бути набагато більше, ніж відображено у цьому звіті, тому ми підкреслюємо, що цей звіт надає не кількісну, а лише якісну оцінку ситуації.

Як би не погіршилося становище ЛГБТ за останній рік по Україні в цілому, це не йде у жодне порівняння з ситуацією, що склалася на окупованих територіях – в Криму, а надто в зоні АТО на Донбасі, причому в кожному з цих регіонів ця ситуація має велику місцеву специфіку. Об'єднує їх те, що, фактично, будь-яка громадська діяльність та навіть суспільна бачимість ЛГБТ людей виявилася забороненою та небезпечною для їх існування.

Зважаючи на те, що в 2014 р. Україна, нарешті, остаточно обрала європейський вектор розвитку та почала процес підготовки до вступу в ЄС, цілком актуальною стала проблема негайного подолання усталених гомофобії та дискримінації проти ЛГБТ в українському суспільстві. Це – один з важливих маркерів сучасного західного суспільства, який відрізняє його від авторитарних, тоталітарних та архаїчних країн, на чолі яких зараз намагається стати Росія, і який за останні десятиріччя став неодмінним стандартом, без досягнення якого не можна говорити про успішну інтеграцію України до сучасної Європи.

1. Законодавство і судочинство

В 2014 році законодавство, що стосується інтересів ЛГБТ в Україні, зазнало певних змін. Поправки до антидискримінаційного законодавства теоретично полегшили можливість подолання нерівного ставлення до ЛГБТ, а підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС поклало на нашу державу чітке зобов'язання явним чином заборонити дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації у трудових стосунках. Водночас, ці законодавчі зміни лише заклали можливість подальшого реформування українського законодавства та імплементації європейських норм, але не призвели до помітних змін у його практичному застосуванні. Слід відзначити як (сподіваємось, тимчасову) відмову нового українського уряду від явного внесення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до переліку ознак, захищених від дискримінації, так і неафішоване скасування всіх гомофобних законопроектів, що були раніше внесені на розгляд Верховної Ради.

28 січня 2014 р. подав у відставку прем'єр-міністр України Микола Азаров, що потягло за собою автоматичну відставку всього уряду та відкриття всіх урядових законопроектів, які до цього часу не були розглянуті Верховною Радою в першому читанні. Зокрема, це торкнулося законопроекту 2342 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні", що був поданий на розгляд від Кабінету міністрів України в рамках виконання державою своїх зобов'язань за Планом лібералізації візового режиму з ЄС. Цей урядовий документ, зокрема, мав внести зміни до Статті 2¹ Кодексу законів про працю України, додавши до переліку ознак, за якими держава гарантує рівність трудових прав, сексуальну орієнтацію. Новий тимчасовий уряд Арсенія Яценюка натомість подав на розгляд Верховної Ради законопроект 4581, що майже нічим не відрізнявся від аналогічного документа попереднього уряду, крім вилучення з нього згаданої поправки до КЗпП.

В обговоренні з західними партнерами нове керівництво пояснювало свою поведінку, досить парадоксальну для нібито проєвропейського ліберального уряду, тим, що хоче гарантувати швидке і безперешкодне проходження цього законопроекту через консервативний старий склад парламенту, та просило взяти до уваги надзвичайно складну та важку ситуацію, в якій на той час опинилась Україна. За словами нових українських урядовців, що стали нам відомі з джерел у Європейській Комісії, вони хотіли залишити в поправках до антидискримінаційного законодавства найважливіші пункти, що мають суттєво покращити його загальну ефективність, а решту зауважень експертів Ради Європи обіцяли врахувати пізніше. 13 травня 2014 р. на підставі законопроекту 4581 Верховна Рада прийняла Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації"¹.

3 квітня 2014 р. МЗС та Мінюст України надіслали голові Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ лист, в якому попросили Вищий спеціалізований суд надати українським судам нижчого рівня роз'яснення того, що поняття "інші ознаки", вживане в Статті 2¹ КЗпП, включає до себе, зокрема, сексуальну орієнтацію. 7 травня 2014 р. голова Вищого спеціалізованого суду видав Лист № 10-644/0/4-14, в якому надав бажані роз'яснення². За думкою нового українського уряду, вони мали тимчасово замінити собою потрібні законодавчі зміни в рамках виконання українських зобов'язань перед ЄС. Європейська Комісія пішла назустріч проханням нової української влади, і зголосилася вважати перший етап Плану дій з лібералізації візового режиму виконаним, зауваживши, що перехід до практичної реалізації безвізового режиму станеться тільки після внесенням всіх потрібних змін до законодавства та оцінки ефективності їх реалізації. Правом офіційного тлумачення законів в Україні наділений тільки Конституційний суд, тому лист Вищого спеціалізованого суду має лише рекомендаційний, а не зобов'язуючий, характер для судів нижчої інстанції. Значно важливішим є те, що згідно закону

¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1263-18>

² <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-644740-14>

"Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації", Стаття 60 Цивільного процесуального кодексу України була доповнена положенням, яке перекладає тягар доказів у судових справах по дискримінації на відповідача, за наявності фактів, що можуть свідчити про дискримінацію. Хоча на момент складення цього звіту нам ще не було відомо про прецеденти використання цього положення на практиці, воно значно посилює можливості для захисту прав жертв дискримінації у трудових стосунках.

12 листопада 2014 р. Міністерство соціальної політики України оприлюднило проект нового Трудового кодексу³, в якому стаття 6, серед ознак, захищених від дискримінації у трудових стосунках, згадує і сексуальну орієнтацію, однак на початок лютого 2015 р. цей проект навіть ще не було внесено на розгляд Верховної Ради. Зважаючи на долю всіх попередніх проектів Трудового кодексу, його швидке ухвалення здається дуже сумнівним, а термінові зміни до чинного Кодексу законів про працю в планах українського уряду не фігурують. Водночас, у Додатку XXXIX до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, згадується⁴, що протягом 4 років з дати набрання чинності цією Угодою мають бути впроваджені положення Директиви Ради ЄС № 2000/78/ЄС від 27.11.2000 р.⁵ Це та сама директива, що, зокрема, забороняє дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації у трудових стосунках, і на основі якої всі країни-члени та кандидати на членство в ЄС мусили ввести в своє законодавство відповідну чітку експліцитну заборону.

Жодних інших законодавчих пропозицій з подолання нерівного ставлення до ЛГБТ на початок 2015 р. українська влада не висувала. Як і раніше, Сімейний кодекс України містить Статті 74 "Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі" та 91 "Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою", а також Статтю 211 "Особи, які можуть бути усиновлювачами", що відверто дискримінують де-факто подружні одностатеві пари порівняно з аналогічними різностатевими. Також зберігається дискримінаційна заборона на всиновлення дітей для трансгендерів (наказ МОЗ № 479 від 20.08.2008 р. "Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем"). Кримінальний кодекс України не вважає мотиви гомо- чи трансфобії обтяжливими обставинами при скоєнні злочинів і не забороняє образу почуттів громадян, розпалювання ворожнечі та ненависті за цими мотивами.

В листопаді 2014 р. трансгендерка (MtF), громадська активістка, подала адміністративний позов на МОЗ України з метою скасування деяких пунктів невиправдано жорсткого і обмежувального порядку зміни статі, що затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я № 60 від 3.02.2011 "Про удосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності". У січні 2015 р. Окружний адміністративний суд м. Києва задовольнив її позовні вимоги; майбутнє покаже, як далі буде розвиватися ситуація зі зміною цього наказу⁶.

Позитивним явищем стосовно боротьби з дискримінацією слід вважати, що протягом 2014 р. всі поточні гомофобні законопроекти у Верховній Раді були остаточно зняті з розгляду згідно її Регламенту. Спочатку, у квітні, був автоматично відкликаний законопроект 1155 "Про заборону спрямованої на дітей пропаганди одностатевих сексуальних стосунків" авторства Вадима Колесніченка через те, що його автор зрадив своїй державі, позбувся українського громадянства та депутатства у Верховній Раді. Після проведення дострокових парламентських виборів

³ Міністерство соціальної політики України, *Проект Трудового кодексу України*, 12.11.2014 <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/168367>

⁴ http://www.kmu.gov.ua/docs/Agreement/Annex_XXVI_to_XLIII_to_Agreement.pdf с. 59

⁵ www.minjust.gov.ua/file/32391

⁶ Гражданская инициатива "Т-ема", *Дело при участии Общественной организации «Гражданская инициатива «Т-ема» и при поддержке Фонда стратегических дел Коалиции противодействия дискриминации в Украине*, 22.01.2015 http://t-ema.org.ua/Announcement_of_lawsuit_result.html

автоматично були зняті з розгляду законопроекти 2133 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо недопущення усиновлення українських громадян особами, які перебувають в одностатевих шлюбах)" і 2342-1 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні" авторства народних депутатів Ігоря Мірошниченка та Олександра Мирного (ВО "Свобода") як такі, що не були ухвалені в першому читанні до закінчення повноважень поточного складу парламенту. Нарешті, законопроект 0945 (раніше – 8711) "Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір)", що був ухвалений у першому читанні Верховною Радою VI скликання, не був включений у вересні 2014 р. до порядку денного парламенту VII скликання, і тому, за офіційною відповіддю секретаріату Комітету з питань свободи слова та інформаційної політики ВРУ на запит Центра "Наш світ", вважається відхиленим та знятим з розгляду.

2. ДЕРЖАВА І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

На протязі 2014 р. представники українських державних органів і місцевого самоврядування, здебільшого, утримувалися від будь-яких висловлювань та дій стосовно ЛГБТ.

Помітним винятком стала ситуація навколо проведення "Маршу рівності" який мав відбутися у Києві 5 липня в рамках ЛГБТ фестивалю "КиївПрайд2014". Хоча, на відміну від дій попередньої київської влади у 2013 р., новий мер Києва та глава Київської міської державної адміністрації Віталій Кличко не намагався заборонити проведення мирної ходи на захист рівності, як повідомили організатори КиївПрайду, у спілкуванні з ними він вперто називав цей захід "розважальним", не зважаючи на всі пояснення щодо його правозахисного характеру, і наполягав на його скасуванні як недоречного у цей важкий для країни час, хоча навіть дійсно розважальних заходів у Києві в той час не бракувало.⁷ Врешті-решт, після того, як керівництво київської міліції відмовилося гарантувати безпеку учасникам Маршу, організатори були змушені відмовитись від його проведення.⁸ За повідомленням Лідії Дитрих, члена міської ради Мюнхена, яка зустрілася з київським мером В. Кличком під час конференції "Eurocities" у листопаді 2014 р. в цьому місті, відповідаючи на її заклик до захисту прав людини, він заявив, що вважає права людини доброю справою, але не збирається захищати права ЛГБТ.⁹

Здебільшого консервативні, але проєвропейські, нові українські урядовці в 2014 р. намагалися взагалі всіляко уникнути будь-якого згадування ЛГБТ, принагідно наважуючись хіба що натякнути на свою незгоду з домінуючою на Заході тенденцією до надання ЛГБТ рівних прав та захисту їх інтересів. Так, прем'єр-міністр Арсеній Яценюк, відповідаючи на звернення Ради євангельських протестантських церков України, зауважив, що *"Також принципово є моя позиція щодо сімейних цінностей. Лібералом можна бути в сфері економіки, регуляторної політики, а не у тому, що стосується подружнього життя"*, – вочевидь, маючи на увазі свої упередження щодо одностатевих шлюбів і всиновлень.¹⁰

Аналогічне ставлення до ЛГБТ поділяють і представники місцевого самоврядування в Україні, що складається, здебільшого, з тих самих політичних сил, які представлені в національному уряді і парламенті. Так, Ірина Верещук, мер міста Рава-Руська в своєму Фейсбуку дуже налякалась з того,

⁷ Гей-Альянс Україна, *Отмена Марша равенства: Повесть о том, как оргкомитет с властями общался* http://upogau.org/ru/ourview/ourview_1210.html

⁸ Національний ЛГБТ портал України, *Марш рівності ЛГБТ у Києві скасували*, 04.07.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_1627/

⁹ Гей-Альянс Україна, *Віталій Кличко: "Я не буду заступатися за геїв і лесбіянок"* http://upogau.org/ru/inform/uaneews/uaneews_1619.html

¹⁰ ВСЦ ЄХБ, *Відповідь Арсенія Яценюка на запит від РЕПЦУ* http://ecbua.info/index.php?option=com_content&view=article&id=3235

що в країнах Європи все частіше її колегами стають гомосексуали: *"Така тенденція лякає, мери-геї все ближче і ближче..."*¹¹

М'яко кажучи, дивну і незрозумілу поведінку, яка в останні роки, в цілому, нехарактерна для українських органів влади, демонструє Державна реєстраційна служба, всіляко зволікаючи, всупереч закону, з реєстрацію Національного ЛГБТ-порталу України як інформаційного агентства. Всю другу половину 2014 р. Держреєстр не реєстрував, але й не відмовляв у реєстрації цього інтернет-видання, то заявляючи, що не розуміє змісту аббревіатури "ЛГБТ" (хоча в Україні зареєстровано вже декілька організацій, які мають таку аббревіатуру в їхніх назвах), то намагаючись отримати від Нацкоммору висновок *"щодо надання експертної оцінки відеоматеріалів і інформації, яка розміщена на електронних носіях на сайті Національного ЛГБТ-порталу України"*. Наразі триває судовий процес, який, сподіваємось, поставить крапку у цьому рудиментарному сплеску гомофобії з боку органу державної влади України.¹²

Єдиною державною інституцією, що досить послідовно намагалася захищати права ЛГБТ, як і в минулому році, виявився Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. У щорічній доповіді Уповноваженого про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні, що була презентована в квітні 2014 р., вперше ціла глава була присвячена дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності.¹³ Також треба відзначити, що протягом 2014 р. представники Секретаріату Уповноваженого з прав людини допомагали в проведенні та брали участь у різних заходах, присвячених обговоренню проблем захисту прав ЛГБТ в Україні.¹⁴ Водночас, сама омбудсменка Валерія Лутковська послідовно намагається уникнути прямого згадування ЛГБТ, як групи, або сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, як ознак, захищених від дискримінації, в українському законодавстві.¹⁵

Як і раніше, характерними для української міліції є бездіяльність у випадках, коли гомофобні групи перешкоджають проведенню ЛГБТ заходів або роботі ЛГБТ організацій, а також при подальшому розслідуванні цих випадків – міліція просто відмовляється бачити порушення з боку нападників та не бажає проводити відповідне розслідування.

3. Політика

Політичне життя України в 2014 р. характеризувалося, насамперед, переходом ідеологічного протистояння між "Руським міром" і сучасним Заходом у масовій свідомості в реальний кривавий конфлікт. Цей процес почався ще з подій т.зв. Євромайдану наприкінці 2013 – на початку 2014 р., і продовжився російською окупацією Криму та півдня Донбасу. Питання, пов'язані з ЛГБТ, на тлі цих подій відійшли на другий план, ставши лише символічним маркером геополітичного вибору. В таких умовах українські політики, які підтримують європейський шлях України, поділилися на дві групи: консервативну, що декларує толерантне ставлення до ЛГБТ, але не готова надати їм рівні

¹¹ Національний ЛГБТ портал України, *Міська голова Рави-Руської занепокоєна обранням у Польщі мера гея*, 03.12.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2213/

¹² Національний ЛГБТ портал України, *Півроку Держреєстр не може зрозуміти, що означає акронім "ЛГБТ" і тому написав два звернення в Комісію з моралі*, 17.12.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2267/

¹³ Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, *Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні*, 2014 http://www.ombudsman.gov.ua/files/Dopovidi/dopovid_2014b.pdf с. 403-407

¹⁴ Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, *Проведено круглий стіл з питань захисту від дискримінації представників спільноти ЛГБТ*, 04.07.2014 <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/23714-yk-provedeno-kruglij-stil-z-pitan-zaxistu-vid-diskriminatsii-predstavnik/>

¹⁵ Національний ЛГБТ портал України, *Уповноважена Верховної Ради з прав людини вважає антидискримінаційний закон декларативним*, 14.11.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2146/

права, і ліберальну, що відкидає будь-яку дискримінацію. Відкрито гомофобні проукраїнські політичні сили маргіналізувались і програли дострокові парламентські вибори. Політики проросійської орієнтації, неодмінним маркером якої є декларативна гомофобія, в умовах війни Росії проти України, здебільшого, відверто зрадили Батьківщині та вийшли з українського політичного поля.

Неприховано гомофобну позицію, як і раніше, займають ультраправі націоналістичні сили – насамперед, ВО "Свобода" і нова партія "Правий сектор". Обидві ці політичні сили програли дострокові парламентські вибори, не подолавши 5%-й бар'єр, хоча їхні окремі представники перемогли в мажоритарних округах – 6 "свободівців" і 2 члена "Правого сектора". Визнаним лідером і обличчям останнього є народний депутат України Дмитро Ярош, який відомий своїми гомофобними поглядами, але щодо запровадження відповідних законів вважає, що *"Зараз не час"*.¹⁶ Другим депутатом Верховної Ради з "Правого сектора" став також широко відомий Борислав Береза, який, однак, висловив з цього питання погляди, цілком протилежні задекларованій позиції свого побратима: *"Порушення прав представників ЛГБТ, як і антисемітизм, є реальною і важливою проблемою ... Особисто у мене немає питань до представників ЛГБТ-спільноти, і я вважаю, що це питання особистої свободи"*, та засудив гомофобний інцидент у кінотеатрі "Кінопанорама".¹⁷ Він також сказав, що слова прес-секретаря "Правого сектора" Артема Скоропадського про те, що цей "військово-політичний рух" бере на себе відповідальність за цю подію, є лише особистою думкою останнього, а не офіційною позицією партії. У відповідь на це, на офіційному веб-сайті "Правого сектора" з'явилася декларація принципової гомофобної позиції цього руху¹⁸, проте абсолютно анонімна. Речник "Правого сектора" А. Скоропадський так і не зміг пояснити, хто саме написав і опублікував цю заяву на офіційному сайті партії¹⁹; натомість, невдовзі там само з'явилася повідомлення від імені якогось "Інформаційного відділу "Правого сектора"", в якому було заявлено, що *"На нинішній момент пан Борислав [Береза] не представляє «Правий сектор» у Верховній Раді"*.²⁰ Здається, що ця партія залишається радше віртуальним проектом без будь-якого централізованого керівництва, координації дій та чіткої політики. Судячи з усього, офіційну позицію "Правого сектора" стосовно питань моральності формулює її речник А. Скоропадський – неясно тільки, чи на основі власних переконань, чи маючи якісь вказівки вищого керівництва своєї політичної сили. В інтерв'ю латвійському радіо LSM від 25.02.2014 р. він заявив: *"Нас часто спрашивають, готови ли вы интегрироваться в Европу. Безусловно, Европа нам ближе, чем авторитарная дикая Россия с её нынешним режимом. Но мы смотрим на Европу без розовых очков – мы видим, что и там много негатива, например, лояльное отношение к ЛГБТ и тотальный либерализм. Мы не готовы к этому прислушаться. Мы христиане и не можем отказываться от убеждений, которые у нас были. Мы хотим оздоровить Европу, чтобы Украина была сильным государством, которое могло бы диктовать, нет, не диктовать, советовать, рассказывать Европе, куда ей нужно идти"*.²¹

¹⁶ Національний ЛГБТ портал України, Ярош сказав, що зараз не час для гомофобних законів, 28.11.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2199/

¹⁷ Національний ЛГБТ портал України, Депутат Береза з «Правого сектору» назвав порушення прав ЛГБТ важливою проблемою в Україні, 02.12.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2207/

¹⁸ Правий сектор, Правий сектор за традиційні українські цінності, 03.12.2014 <http://pravyysektor.info/appeals/pravyj-sektor-za-tradytsijni-ukrajinski-tsinnosti/>

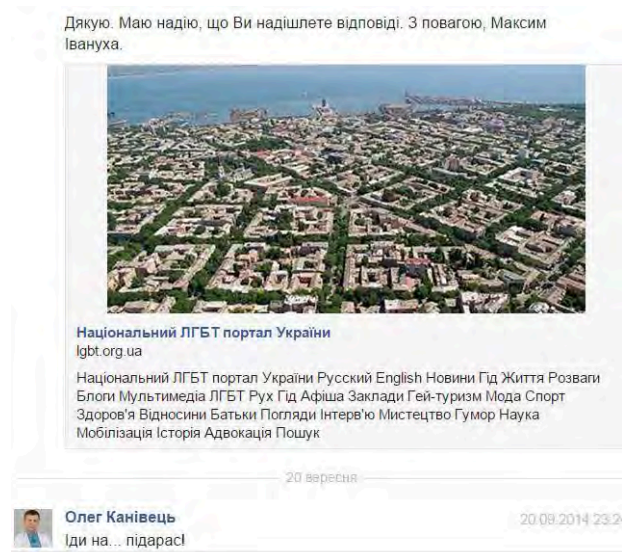
¹⁹ Національний ЛГБТ портал України, Речник «Правого сектору» Скоропадський не знає, хто пише гомофобні «звернення» на сайті його партії, 04.12.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2220/

²⁰ Правий сектор, Офіційне повідомлення, 25.12.2014 <http://pravyysektor.info/news/ofitsijne-povidomlennya/>

²¹ Latvijas Sabiedriskie mediji, Правый сектор: «Мы расскажем Европе, куда ей идти», 25.02.2014 <http://www.lsm.lv/ru/statja/mir/novosti/pravyj-sektor-mi-rasskazhem-evrope-kuda-ey-iditi.a78435/>

Значно більш зрозумілою є політика партії "Свобода", представники якої завжди послідовно висловлювали своє презирство до ЛГБТ. Вже колишній народний депутат Ігор Мірошниченко, наприклад, вважає ознакою належності до ВО "Свобода" ставлення до "москалів і під...расів".²²

Проте, таке ставлення в Україні зовсім не є характерним винятково для ультраправих націоналістів і неонацистів. Брудної гомофобної лайки не цураються представники навіть тих партій, що вважають себе поміркованими проєвропейськими політичними силами, як ось номер 11 у передвиборчому списку партії "Громадянська позиція" Олег Канівець. На прохання одного з авторів цього звіту пояснити таку громадянську позицію свого соратника, лідер цієї партії Анатолій Гриценко відповів тим, що заблокував цього автора у своєму Фейсбуку. Що ж, така відповідь теж є гранично зрозумілою.

Невтомною ненавистю до ЛГБТ відзначається також радикальний український націоналіст Ігор Мосійчук, який у минулому році став народним депутатом України від Радикальної партії Олега Ляшка. В липні 2014 р. він закликав київського мера В. Кличка зупинити "розгул содомії в столиці" (маючи на увазі проведення "Маршу рівності")²³, а в листопаді назвав підозрюваних у підпалі кінотеатру "Жовтень" "в'язнями сумління".²⁴

Досить-таки гучний скандал розгорівся навколо спроби відомого гей-активіста Богдана Глоби вступити до лав партії "Демократичний Альянс" – як виявилось, ця партія, яку багато українців вважали ліберальною політичною силою, насправді є християнсько-демократичною – тобто, цілком традиційними для українського політикуму консерваторами. Віктор Андрусів, заступник голови "Демократичного Альянсу", пояснив Б. Глобі відмову у прийнятті до партії тим, що "... у нас є серйозні розбіжності з баченнями ЛГБТ спільноти. Для нас сім'я це чоловік дружина і діти ми вважаємо, що найважливішою функцією сім'ї є забезпечення продовження роду, суспільства. Тому для нас дуже важливим є збереження саме такого розуміння сім'ї і її функцій у суспільстві. Ми проти спроб поширити значення сім'ї, таїнства шлюбу тощо, на гей-пари".²⁵

Переважна більшість українських політиків у 2014 р. на запитання щодо захисту прав ЛГБТ намагалася відповісти загальними політично-коректними фразами, уникаючи будь-яких

²² https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=807000306005340&id=100000861344520

²³ Національний ЛГБТ портал України, *Вибори, вибори, кандидати-гомофоби: "Радикальна партія Олега Ляшка"*, 30.09.2014 https://lgbt.org.ua/life/opinion/show_1942/

²⁴ Національний ЛГБТ портал України, *9 номер у списку партії Ляшка назвав підпалювачів "Жовтня" в'язнями сумління*, 03.11.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2099/

²⁵ Точка опори, *Пошта Точка Опору – Демократичний Альянс*, 02.06.2014 http://t-o.org.ua/files/DA_letter.pdf

конкретних формулювань. Так, лідер Радикальної партії Олег Ляшко, пояснюючи своє ставлення як кандидата в президенти України до заборони дискримінації громадян за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, сказав що *"Особисте життя людини – це її особиста справа. Я вважаю, що жодна держава, жодна влада не має права втручатись у особисте життя людини. Я нормально ставлюсь до людей будь-якої орієнтації. Це їхній вибір, це їхнє право, але це не моя справа як президента розповідати, з ким йому спати і що йому робити. Моє завдання, щоб в країні поважали права кожної людини"*.²⁶

Водночас, у дострокових парламентських виборах 2014 р. взяли участь декілька політичних партій та окремих політиків, які відкрито висловили свою підтримку рівності прав для ЛГБТ. Найбільш послідовну позицію зайняла маловідома партія "Україна майбутнього", чий лідер Святослав Олійник і раніше висловлювався щодо захисту прав ЛГБТ та боротьби з гомофобією. В 2014 р., під час участі в програмі «Національні дебати» на Першому Національному телеканалі, він єдиний з учасників відповів ствердливо на запитання "Чи підтримуєте ви одностатеві шлюби в Україні?" – *"Як представник ліберальної партії, я не можу це не підтримувати"*.²⁷ У виборах також взяла участь адвокат Тетяна Монтян, що відома своїми виступами на захист ЛГБТ та проти гомофобії.²⁸ Навіть один з кандидатів у народні депутати України від "Опозиційного блоку", що взагалі-то відомий своїми радянсько-консервативними симпатіями, Денис Ржавський, висловився проти дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації у своєму Фейсбуку.²⁹ На жаль, всі вищезгадані кандидати не увійшли до нового складу українського парламенту.

Однак, на цих виборах до Верховної Ради України потрапила нова потужна політична сила, яка відкрито виступає за подолання дискримінації та насильства проти ЛГБТ в Україні – партія "Блок Петра Порошенка", що передбачувано сформувала найбільшу фракцію в парламенті. В своїй офіційній відповіді на запит "Національного ЛГБТ порталу України", керівник секретаріату цієї партії Максим Саврасов, зокрема, повідомив, що вона *"... виступає за прийняття ефективного антидискримінаційного законодавства без будь-яких винятків. Вважаємо за обов'язок держави забезпечити принцип рівності громадян незалежно від їхнього віросповідання, політичних переконань чи сексуальної орієнтації. Відтак, ми виступаємо за гарантування ЛГБТ-спільнотам безпеки і впровадження кримінальної відповідальності за будь-які прояви дискримінації, зокрема, на ґрунті сексуальної орієнтації"*.³⁰

Ця позиція партії цілком співпадає з поглядами її почесного лідера, чинного президента України Петра Порошенка, які він висловив у травні 2014 р. як тоді ще кандидат на свою теперішню посаду. Напередодні дострокових президентських виборів "Міжнародна Амністія" в Україні разом з українськими правозахисними організаціями – ініціативою Євромайдан SOS, Коаліцією з протидії дискримінації в Україні, Українською Гельсінською спілкою з прав людини та Центром Громадянських Свобод – провели аналіз передвиборчих програм та відповідей на запропоновані анкети кандидатів у президенти України. Серед іншого, в анкетах містилося питання "Яка Ваша позиція щодо заборони в Україні дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності?"³¹ З тих кандидатів, які відповіли на це запитання, більшість (Олександр Клименко,

²⁶ Національний ЛГБТ портал України, Ляшко "нормально" ставиться до будь-яких сексориєнтацій, 19.05.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_1435/

²⁷ Національний ЛГБТ портал України, «Україна майбутнього» готова підтримати одностатеві партнерства в Україні, 16.10.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2024/

²⁸ Спільна Дія, Тетяна Монтян: У нашій партії немає хворих на голову гомофобів, <http://sdiya.org/tetyana-montyan-u-nashiij-partiiji-nemaie-hvorih-na-golovu-gomofobiiv.html>

²⁹ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10204909826007117>

³⁰ Національний ЛГБТ портал України, «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА» бажає впровадження кримінальної відповідальності за будь-які прояви дискримінації ЛГБТ, 03.11.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2100/

³¹ Радіо Свобода, Змова бездіяльності навколо заборони дискримінації ЛГБТ, 15.02.2015 <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25371997.html>

Василь Цушко, Анатолій Гриценко, Юлія Тимошенко та Олег Тягнибок) висловилися проти дискримінації в цілому, але в різних формулюваннях оминули тему явної законодавчої заборони дискримінації проти ЛГБТ; Ренат Кузьмін назвав цю проблему "недоречною"; Андрій Гриненко взагалі заперечив її існування. Лише Петро Порошенко відповів на поставлене питання прямо і чітко: дискримінація за ознаками СОГІ має бути законодавчо заборонена в усіх сферах [життя, що регулюються законом].³²

В ході передвиборчої кампанії перед достроковими парламентськими виборами 26 жовтня 2014 р. були зафіксовані окремі спроби використання т.зв. чорно-голубого піару – тобто, натяків на гомосексуальну орієнтацію певних кандидатів в народні депутати України.³³ Проте, як і в попередні роки, ці спроби не викликали помітного суспільного інтересу та не вплинули на результати голосування.

4. МАС-МЕДІА І СУСПІЛЬСТВО

Важка ситуація в країні в 2014 р. (політична, економічна і соціальна криза, окупація Криму, війна в Донбасі), загалом, відволікала увагу мас-медіа та українського суспільства від решти тем, включаючи питання, пов'язані з життям ЛГБТ – тим більше, що ця ситуація призвела й до помітного зменшення суспільної активності української ЛГБТ спільноти. Однак, як вітчизняні ЗМІ, так і широкий загал не могли не звертати увагу на докорінні зміни, що відбувалися протягом 2014 р. у ставленні до ЛГБТ людей в усьому світі, а надто, країнах західної цивілізації.

Найпомітнішою ЛГБТ подією року в Україні стали, безумовно, заходи в рамках ЛГБТ форуму-фестивалю "КиївПрайд2014" (зокрема, підготовка до чергового "Маршу рівності" у липні та його скасування напередодні запланованої дати проведення). Як свідчать дані, отримані в ході моніторингу інтернет-публікацій, присвячених цим подіям³⁴, за червень-липень 2014 р. було виявлено всього 476 таких публікацій (як у відомих виданнях, так і в соціальних інтернет-мережах), що складає приблизно п'яту частину від того, що було присвячено попередньому фестивалю "КиївПрайд2013". Аналіз таких публікацій 2014 р. показав, що їх більша частина мала нейтральний, збалансований (такий, що рівною мірою презентує різні точки зору) або позитивний стосовно ЛГБТ характер. Менша частина публікацій мала відверто негативний щодо ЛГБТ характер, при тому в більшості випадків гомофобія в них поєднувалася з українофобією – такого роду матеріали були характерні, здебільшого, для російської преси та інтернету. 317 публікацій містили ілюстрації, з яких майже три чверті були оцінені виконавцями моніторингу як цілком адекватні.³⁵

Порівнюючи з висвітленням ЛГБТ заходів в попередні роки, ми доходимо висновку, що професійність та неупередженість українських мас-медіа у висвітленні питань, що пов'язані з життям ЛГБТ, поступово зростають, а гомофобія переходить в категорію імпортованих товарів російського походження.

Найбільш помітні для мас-медіа та українського суспільства події, що стосуються ЛГБТ, відбувалися в 2014 р. за межами України і полягали в швидкому зростанні суспільного прийняття ЛГБТ людей в країнах західної цивілізації – практично в усіх розвинутих країнах світу, а також у Латинській

³² Коаліція з протидії дискримінації в Україні, ПРАВА ЛЮДИНИ ПОНАД УСЕ? Місце прав людини в програмах кандидатів у Президенти на позачергових виборах 25 травня 2014 року. Звіт правозахисних організацій, 2014 http://antidi.org.ua/images/Elections_Survey_AI_Ukraine_16052014.pdf с. 9

³³ Гей-Альянс Україна, В разгар предвыборной гонки украинские политики дискредитируют друг друга, используя тему ЛГБТ http://upogau.org/ru/inform/uanews/uanews_1557.html

³⁴ Нефедович Л. Л., Шеремет С. П., Отчёт по результатам мониторинга интернет-публикаций о КиевПрайде2014 за период с июня по июль 2014 г. [электронный документ] Релиз от 15.09.2014 (Архів Оргкомітету КиївПрайд2014, документ є у розпорядженні Центру "Наш світ")

³⁵ Там само

Америці. Серед таких подій ми можемо згадати, насамперед, поширення законодавчого визнання одностатевих шлюбів і реєстрованих партнерств, публічні виступи на підтримку рівних прав для ЛГБТ і проти гомофобії відомих громадських та політичних фігур, початок перегляду традиційно гомофобних поглядів на особисте і сімейне життя в різних християнських конфесіях, а надто в Римо-католицькій церкві. Можна сказати без перебільшення, що головними ньюзмейкерами в питаннях, пов'язаних з сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, для українців у 2014 р. стали папа Франциск і президент Обама.

Соціологічне дослідження, що було проведене компанією GfK Ukraine на замовлення ВБО "Точка опори" у грудні 2014 р., показало, що трохи більше третини (34,4%) опитаних українців віком від 15 до 59 років підтримує законодавчу заборону дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, приблизно така ж кількість (36,6%) не підтримує, і дещо менше третини (29%) не може визначитися в цьому питанні.³⁶

5. ЦЕРКВИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Провідні українські церкви помітно знизили свою гомофобну активність ще у 2013 р., і в 2014 ця тенденція зберіглася. Ймовірно, не бажаючи виглядати захисниками "традиційних цінностей" "Русского міра", вони перейшли від відвертого розпалювання загальної ворожнечі та ненависті проти ЛГБТ і закликів щодо їх дискримінації до більш поміркованого засудження суспільної активності ЛГБТ організацій та критики загальносвітової тенденції до визнання одностатевих шлюбів і всиновлення дітей одностатевими парами.

За винятком Української православної церкви Московського патріархату, ставлення решти великих українських церков до процесу інтеграції України в сучасну європейську спільноту націй можна, в цілому, охарактеризувати словами патріарха Філарета, глави УПЦ Київського патріархату: *"В Європу нам треба рухатися, тому що ми частина європейської цивілізації: демократії, технічного прогресу і високого рівня життя. Треба прагнути кращого. Не забуваймо, що історично Україна є європейською державою. ... Рухаючись до Європи, ми не лише беремо, але й даємо. Духовність в Україні вища, ніж на Заході. Наприклад, коли ми станемо повноцінними членами Європейського союзу, будемо боротися проти одностатевих шлюбів. Європа сама не може подолати це зло, ми їм допоможемо. Український народ такі шлюби не сприймає, тому Україна як частина Європи принесе нове ставлення до цього гріха".*³⁷ Цікаво, що позиція патріарха Філарета повністю співпадає з висловлюваннями речника партії "Правий сектор" Артема Скоропадського (див. вище розділ цього звіту "Політика").

Митрополит Онуфрій, очільник УПЦ (МП) і відомий прихильник "Русского міра", цілком поділяє ставлення конкуруючої організації до одностатевих шлюбів, хоча робить із цього протилежний висновок – Україні в Європі робити нічого: *"Європа показує нам уже конкретний пример жизни без Христа. Там не обращают внимание на заповеди Господа, на Его запреты. ... Например, о браке. Бог благословил в браке мужчину и женщину, Адама и Еву. Не двоих Адамов, не двух Ев. Но Адаму и Еве сказал: "Плодитесь и множитесь". А сейчас вводят законы, которые Бог осуждает, – это однополые браки. ... Поэтому те законы, которые сегодня предлагает нам новый, европейский мир, для нас неприемлемы. Мы не можем содействовать и присоединяться*

³⁶ Національний ЛГБТ портал України, Третина українців у віці до 60 років підтримують заборону дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, 20.01.2015 https://lgbt.org.ua/news/show_2374/

³⁷ Цензор.Нет, Патріарх Філарет: "Стражданнями український народ доводить, що має право на власну державу", 22.10.2014 <http://censor.net.ua/r308324>

к этому миру. Мы должны держать единство с теми людьми, которые хранят Божественный закон".³⁸

Українські католики в 2014 р., вочевидь, переживали суворий когнітивний дисонанс на тлі неодноразових толерантних, якщо не приязних, висловлювань папи Римського Франциска на адресу ЛГБТ людей.³⁹ Позиція нового керівництва Католицької церкви різко контрастує з гомофобними заявами глави Української греко-католицької церкви верховного архієпископа Святослава у попередні роки⁴⁰ – ймовірно, саме тому офіційні представники УГКЦ, а також українських католиків латинського обряду, весь цей рік утримувались від будь-якої згадки про ЛГБТ.

Єдиною церквою, що озвучила своє ставлення до проведення в Києві влітку 2014 р. чергового "Маршу рівності" (який вони вперто називають "гей-парадом"), стала УПЦ (МП) в особі свого тодішнього речника Георгія Коваленко. При цьому, представник церкви сформулював свої претензії в досить стриманій формі, без відвертих закликів до насильства і заборон: *"... ми просимо організаторів «Київ-прайд-2014» утриматися від проведення гей-параду «Марш рівності» в Києві ... Одночасно ми закликаємо державу унеможливити проведення акцій ЛГБТ-спільноти, що можуть спричинити сутички та насильство, а також негативно впливати на суспільну мораль*".⁴¹ Як відомо, нова київська влада пішла назустріч бажанням Московського патріархату в Україні, й унеможливила проведення цього заходу.

6. ЛГБТ СПІЛЬНОТА

2014 став роком драматичних і доленосних подій для України. Українська ЛГБТ спільнота брала участь у всіх цих подіях – від Євромайдану до війни з терористами та російськими окупантами на Донбасі – разом з усім українським суспільством як його невід'ємна складова частина. Зважаючи на важку ситуацію в країні, більша частина громадської активності українських ЛГБТ в цьому році була спрямована на подолання загальнонаціональної кризи та захист європейського вибору майбутнього для своєї країни.

На початку нового, 2014, року у центрі Києва відбулася чергова спроба використати поширені в суспільстві гомофобні стереотипи задля дискредитації Євромайдану. Невідомі замовники набрали через соціальні мережі біля чотирьох десятків виконавців, обіцяючи їм за участь в нетривалій публічній акції заплатити по 150-200 доларів США. Нарядившись згідно гротескового образу легковажних гомосексуалів, молоді люди під музику та під керівництвом професійних аніматорів біля години танцювали та кривлялися з прапорами ЄС та ЛГБТ символікою на Бесарабській площі. Вочевидь, акція мала викликати негативні почуття щодо ЛГБТ та Євромайдану. Організатори акції заздалегідь провели прес-конференцію щодо міста та часу її проведення, ймовірно, сподіваючись на агресію з боку молодих націоналістів, що охороняли барикади на підступах до Майдану Незалежності. Однак справжні ЛГБТ активісти провели попередню роз'яснювальну роботу з охороною Євромайдану та вийшли перед найманими акторами, пояснюючи присутнім реальну мету та суть цього дійства. Провокація не вдалася, ніхто не постраждав і не дозволив себе

³⁸ Интерфакс Религия, *Все, кто с Христом, должны прекратить кровопролитие*, 18.06.2014

<http://www.interfax-religion.ru/?act=interview&div=396>

³⁹ Вікна, *Католицька церква готова змінити ставлення до геїв*, 10.14.2014

<http://vikna.if.ua/news/category/all/2014/10/14/23451/view>

⁴⁰ Святослав Шевчук, *Блаженніший Святослав: Гріх гомосексуалізму прирівнюється до людиновбивства*

<http://headugcc.info/intervyu/blazhennishyj-svyatoslav-hrih-homoseksualizmu-pryrivnyujetsya-do-lyudynovbyvstva.html>

⁴¹ Православ'є в Україні, *Речник УПЦ — про майбутній гей-парад у Києві*, 26.06.2014

<http://orthodoxy.org.ua/data/rechnik-upc-pro-maybutniy-gey-parad-u-kiievi.html>

обдурити.⁴² Незважаючи на це, організатори акції провели 13 січня нову прес-конференцію, на якій заявили про побиття однієї з учасниць.⁴³ Наступного дня представники правозахисних і ЛГБТ організацій провели свою прес-конференцію, на якій пояснили задуми організаторів цієї та подібних провокацій та справжні наміри і цілі української ЛГБТ спільноти.⁴⁴

Між тим, ЛГБТ активісти справді брали участь в Євромайдані – однак, розуміючи складність свого становища і не бажаючи в такий важкий момент привертати увагу до розбіжностей між дуже різними суспільно-політичними силами, що об'єдналися проти встановлення в Україні диктатури, вони свідомо вирішили утриматися від використання ЛГБТ символіки та широкого розголосу про свою належність до ЛГБТ руху. Разом з усіма захисниками демократії та свободи в Україні постійну участь в подіях зими 2013-2014 рр., зокрема, брали такі відомі українські ЛГБТ активісти як Зорян Кісь (на фото) і Олена Шевченко.⁴⁵

Після перемоги Революції гідності та приходу нових, проєвропейських, політичних сил до влади, питання рівноправ'я для ЛГБТ, нарешті, з'явилися в порядку денному нагальних і невідкладних соціально-політичних реформ в Україні. Один з найвідоміших українських ЛГБТ лідерів Богдан Глоба, який теж брав безпосередню участь в подіях навколо Євромайдану, став помічником-

⁴² Національний ЛГБТ портал України, «Гей-тітушки» провели марш «ЛГБТ спільноти» - що це було???, 11.01.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_1056/

⁴³ УНІАН, Захисники прав сексменшин заявляють про побиття при спробі встановити намети на Майдані, 13.01.2014 <http://www.unian.ua/politics/871804-zahisniki-prav-seksmenshin-zayavlyayut-pro-pobittya-pri-sprobi-vstanoviti-nameti-na-maydani.html>

⁴⁴ Гей-Альянс Україна, Гей-тітушки, Майдан и сообщество http://upogau.org/ru/ourview/ourview_656.html

⁴⁵ Сегодня.ua, В Женскую сотню на Майдане массово записываются девушки, 12.02.2014 <http://www.segodnya.ua/ukraine/v-zhenskuyu-sotnyu-na-maydane-massovo-zapisyvayutsya-devushki-495373.html>

консультантом народного депутата України Григорія Немирі, голови Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.⁴⁶

Однак, події навколо чергового ЛГБТ фестивалю-форуму "КиївПрайд2014" наочно демонструють, які труднощі доводиться долати українському ЛГБТ руху навіть після остаточного вибору європейського курсу розвитку країни. Хоча більшість запланованих заходів в рамках фестивалю були проведені, як і в минулі роки, без перешкод, головна публічна акція – Марш рівності – цього року була вимушено скасована його організаторами через відмову київської міліції гарантувати безпеку її учасникам (докладніше, будь ласка, див. вище розділ "Держава і місцеве самоврядування" цього звіту). Побоювання оргкомітету КиївПрайду виглядають цілком обґрунтованими на тлі того сплеску гомофобної агресії, що спостерігався в Україні в 2014 р. Докладніше про це розповідається в наступному розділі, а тут ми лише хочемо зауважити, що, наприклад, черговий конкурс травесті "Drag Queen Fest Odessa 2014" в одеському клубі "Доміно", як і в попередньому році, зазнав справжнього штурму з боку агресивно налаштованих молодиків за повної бездіяльності міліції, присутньої на місці подій.⁴⁷

Найбільш гучним актом гомофобної агресії в 2014 р. став підпал кінотеатру "Жовтень" в ніч з 29 на 30 жовтня, коли там відбувався показ стрічки "Літні ночі" з традиційної програми ЛГБТ-фільмів Sunny Bunny в рамках Київського міжнародного кінофестивалю "Молодість". Затримані підозрювані у цьому злочині відразу заявили слідству, що мотивом їхніх дій було саме бажання зірвати сеанс показу фільму по ЛГБТ тематиці.⁴⁸ Також група людей, що назвала себе активістами "Правого сектора" зірвала наступний показ іншої стрічки з цієї ж програми в кінотеатрі "Кінопанорама".⁴⁹ Водночас, 13-16 грудня 2014 р. в тому ж кінотеатрі без будь-яких перешкод відбувся Фестиваль рівності, що висвітлював життя дискримінованих в Україні меншин, зокрема, й ЛГБТ спільноти.⁵⁰

Як вже зазначалось, українські ЛГБТ беруть участь в повсякденному житті країни нарівні з рештою українського суспільства, проте, через розповсюджену у ньому гомофобію, досі дуже рідко наважуються жити відкрито, не приховуючи перед оточенням своєї сексуальної орієнтації. Можна тільки здогадуватися, наприклад, про реальну кількість українських геїв та лесбійок, що беруть участь в антитерористичній операції на сході країни, ризикуючи своїм здоров'ям та навіть життям на захисті Батьківщини – як, наприклад, загинув, повертаючись додому з війни, колишній директор одеського гей-клубу Олександр Лисоконь.⁵¹ Лише з випадкових свідчень ми можемо дізнатися, що у них є близькі люди, які їх кохають і чекають на них вдома (див. фото нижче).

⁴⁶ Національний ЛГБТ портал України, *ЛГБТ-активіст Богдан Глоба став помічником-консультантом народного депутата Немирі*, 15.01.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2352/

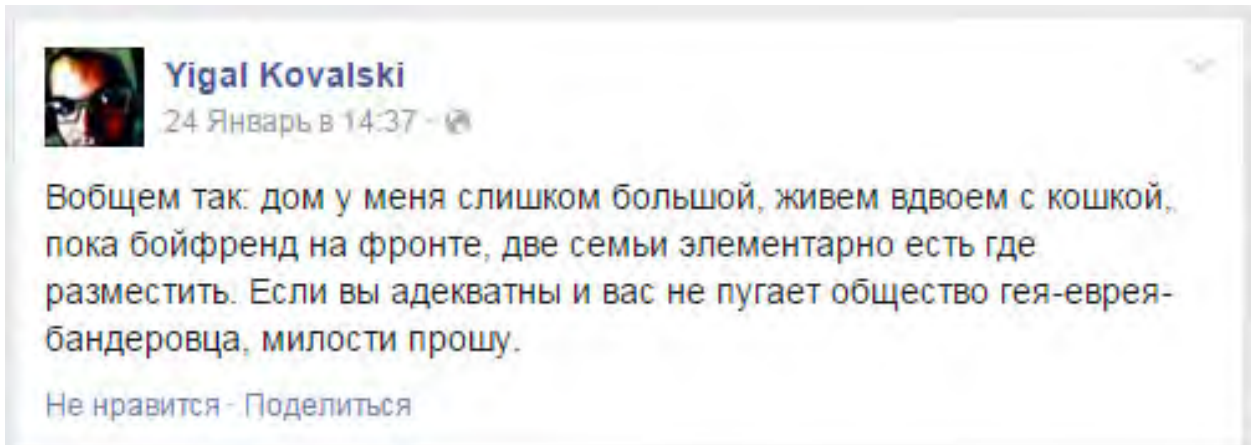
⁴⁷ Гей-Альянс Україна, *Одеський клуб, где проходила ЛГБТ-вечеринка, атаковали последователи неонациста Тесака* http://upogau.org/ru/inform/uanews/uanews_1631.html

⁴⁸ Незалежне бюро новин, *Затримані стверджують, що підпалили «Жовтень» через фільм про ЛГБТ*, 01.11.2014 <http://nbnews.com.ua/ua/news/135697/>

⁴⁹ Art Ukraine, *Зірвано показ фільму в рамках кінофестивалю «Молодість» у кінотеатрі «Кінопанорама»*, 31.10.2014 <http://artukraine.com.ua/n/zirvano-pokaz-filmu-v-ramkakh-kinofestivalyu-molodist-u-kinoteatri-kinopanorama>

⁵⁰ Центр інформації про права людини, *Фестиваль рівності: про дискримінацію через мистецтво*, 17.12.2014 http://humanrights.org.ua/material/festival_rivnosti_pro_diskriminaciju_cherez_mistectvo

⁵¹ Гей-Альянс Україна, *Среди погибших бойцов добровольческого батальона "Шторм" оказался директор одесского гей-клуба "Тема"* http://upogau.org/ru/inform/uanews/uanews_1449.html

Крім різкого зростання гомофобної агресії, до головних викликів, що постали перед українською ЛГБТ спільнотою в минулому році, відноситься загальна політична та економічна криза, що спричиняє різке зменшення можливих джерел фінансування громадської діяльності. Західні донори змінюють пріоритети фінансування підтримуваних проєктів, а Глобальний фонд для боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією взагалі планує звернути свої програми в Україні за декілька років. Не секрет, що багато українських ЛГБТ організацій мали змогу працювати завдяки програмам Глобального фонду щодо профілактики та боротьби з поширенням ВІЛ-інфекції серед чоловіків, які мають секс з чоловіками. В умовах зменшення альтернативних джерел фінансування, їм стає дуже важко знайти необхідну підтримку для продовження своєї діяльності по захисту прав та інтересів ЛГБТ спільноти.

Між тим, останні роки продемонстрували зміцнення та ефективну розбудову української ЛГБТ спільноти, тому особливо сумно було би втратити набуті досягнення. Зокрема, насамкінець 2014 р. з'явилася нова ЛГБТ організація Громадянська Ініціатива "Т-ема" – перший помітний суто трансгендерний проєкт у країні.⁵² Як зауважено вище у розділі "Законодавство і судочинство" цього звіту, новоутворена організація відразу відзначилася історичною перемогою, скасувавши через суд два пункти з Наказу МОЗ № 60 від 03.02.2011 р., що регулює порядок зміни (корекції) статевої належності в Україні. Трансгендерні активістки не збираються зупинитися на досягнутому і сподіваються добитися від Мінздоров'я докорінного перегляду цього надто важливого документу, багато з положень якого давно викликають справедливі нарікання.

Дуже суттєвий прогрес продемонстрували українські електронні мас-медіа для ЛГБТ – не можна не відзначити оперативність та професійність освітлення подій, а також високий рівень авторських статей у таких виданнях як, насамперед, Національний ЛГБТ портал України⁵³ та веб-сайт Гей-Альянсу України⁵⁴ (хоча певним недоліком останнього можна назвати відсутність україномовної версії).

В минулому році продовжила свою діяльність Батьківська ініціатива "Терго"⁵⁵ – перший в Україні проєкт, що націлений на батьків ЛГБТ дітей, тема надто важлива та актуальна для нашого суспільства. Громадська організація "Інсайт" у жовтні 2014 р. відкрила в Києві шелтер для ЛГБТ, які були вимушені терміново покинути свої домівки на окупованих територіях України та опинилися у дуже скрутному життєвому становищі.⁵⁶

⁵² Гражданская инициатива "Т-ема", http://t-ema.org.ua/about_us.html

⁵³ Національний ЛГБТ портал України, <https://lgbt.org.ua/>

⁵⁴ Гей-Альянс Украина, <http://upogau.org/>

⁵⁵ Терго, Ініціатива для батьків ЛГБТ-дітей <http://tergo.org.ua/>

⁵⁶ Інсайт, «Інсайт» открывает Шелтер для ЛГБТ-переселенцев, 15.10.2014 <http://insight-ukraine.org/lgbt-shelter/>

7. ДИСКРИМІНАЦІЯ І НАСИЛЬСТВО ПРОТИ ЛГБТ

Центром "Наш світ" було задокументовано 54 кейси (випадки порушення прав на підставі сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності жертви), які охопили період з жовтня 2013 по грудень 2014 р. Найбільша кількість випадків сталася в Житомирі (14), Чернівцях (12) та Києві (11). Крім цього, по 2 інциденти сталися в Тернополі, Івано-Франківську, Харкові, Вінниці, Одесі і по 1 інциденту в Черкасах, Львові, Дніпропетровську, Кривому Розі, Луганську, Донецьку та в Криму.

Житомир і Чернівці переважають за кількістю зібраних кейсів серед інших міст тому, що в 2014 р. в них проводилися спеціальні цілеспрямовані проекти з документування кейсів. Це дозволяє припустити, що реальна кількість випадків утисків ЛГБТ в багатьох інших українських містах за активного збору інформації могла би бути набагато більше, ніж відображено у цьому звіті, тому ми підкреслюємо, що цей звіт надає не кількісну, а лише якісну оцінку ситуації.

7.1. Дії на ґрунті ненависті до ЛГБТ

Як і в попередні роки, найбільша кількість випадків (37) стосується дій на ґрунті ненависті щодо гомосексуальних і трансґендерних осіб. 27 з них можна охарактеризувати як *злочини ненависті*, а 10 – як *інциденти, вчинені на ґрунті ненависті*. У 3-х з цих випадків були зафіксовані прояви мови ворожнечі (виділені курсивом терміни наведені у відповідності з класифікацією ОБСЄ). У задокументованих випадках відзначені наступні види порушень (див. табл. 1):

Таблиця 1

Види порушень	Кількість
образи, приниження людської гідності	21
фізичне насильство різного ступеня тяжкості	17
незаконне збирання, розголошення та загрози розголошення конфіденційної інформації	9
напади на ЛГБТ-заходи і місця їх проведення	5
грабіж	5
поводження, що принижує людську гідність, катування	3
здирство	3
погрози застосування фізичного насильства і зґвалтування	3
прояви гомофобії в сім'ї (відбирання документів, вигнання з дому)	2
викрадення людей	1
зґвалтування	1
сексуальні домагання	1
нанесення збитку майну ЛГБТ-організацій	1

Крім цього, в одному випадку було порушено право на вільне поширення інформації.

У порівнянні з попередніми роками, інцидентів на ґрунті ненависті проти українських ЛГБТ в 2014 р. побільшало, а їх характер став серйознішим. Так, наприклад, хоча кількість випадків застосування фізичного насильства в порівнянні з 2013 р. збільшилася незначно (з 15 до 17), отримані постраждалими травми стали більш важкими, а напади на них – більш зухвалими і

жорстокими. Зросло також число нападів на ЛГБТ-заходи і місця їх проведення з легкозаймистими речовинами, зброєю чи погрозами її застосування.

Кейс 524⁵⁷

На початку грудня 2014 р. в Одесі жорстокому нападу піддався Ігор О. Зі своїм кривдником на ім'я Михайло, який стверджував, що він бісексуал, він познайомився в соціальній мережі ВКонтакте для зустрічі з метою сексу. Напад стався в квартирі потерпілого, куди він запросив незнайомця.

"Він почав мене бити пістолетом з усієї сили по голові, образати нецензурними словами, засовувати свій статевий орган мені в рота, говорити "Ну що, тобі подобається?!" Я розумів, що мені треба тікати. Я думав, що робити, тому що вже спливав кров'ю, у мене вже були садна і забиті місця на голові. Я почав йти до вхідних дверей, намагався відкрити клямку. Поки я відкривав, він мені завдав ще 5 ударів. Коли я вийшов, там уже стояв його друг-водій, який ударив мене палицею по голові. Я почав дзвонити в двері сусідам, у мене був напівнепритомний стан, я втратив свідомість. Поки я був без свідомості, сусіди викликали швидку", - розповів Ігор.

Лікарі під час посттравматичного огляду зафіксували перелом правої тім'яної кістки, забої і гематома м'яких тканин голови. На даний момент хлопець виписався з лікарні. Слідство продовжується. Потерпілий стверджує, що під слідством знаходиться лише один з двох нападників, а іншого відпустили.

Євген, друг Ігоря, розповів, що в прес-службі МВС Одеської області травми жертви назвали "легкими тілесними ушкодженнями". *"Він же підар. Чого ти його захищаєш?"*, – цитує Євген слова голови прес-служби Алли Марченко, які вона йому сказала під час їх приватної розмови.

Кейс 523

⁵⁷ Національний ЛГБТ портал України, *В Одесі відбулося жорстоке побиття під час розового гей-секс-побачення – екс-активіст FEMEN*, 19.12.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_2279/

Аналогічний випадок трапився наприкінці листопада 2014 р. у Кривому Розі. 34-річний Сергій познайомився на одному із сайтів знайомств для геїв з хлопцем для інтимної зустрічі і привів його до свого житла, в результаті чого отримав 11 проникаючих колото-різаних поранень грудної клітки, черевної порожнини та попереку. Найбільше занепокоєння хірургів викликало поранення лівої легені. Потерпілий знайшов в собі сили вискочити в коридор та покликати на допомогу. Нападника було затримано.

На думку Сергія, слідчий недбало ставився до процесу слідства; він навіть не вилучив з місця злочину особисті речі нападника. На момент написання цього звіту справа вже була передана до суду, а адвокат потерпілого додав максимум зусиль, щоби цей випадок був розглянутий судом як злочин ненависті, хоча українське законодавство не дає для цього потрібних підстав.

Кейс 520

Вінничанин Сергій на сайті знайомств Мамба познайомився с хлопцем і договорився про зустріч. Увечері 16 листопада 2014 р. Сергій прийшов до обумовленого місця, але замість хлопця, чие фото було в анкеті, до нього підійшов інший, а відразу за ним ще 7 чоловіків у віці 22-35 років. Вони оточили Сергія, стали хапати його за одяг, штовхати і ображати в зв'язку з його сексуальною орієнтацією, звинувачуючи в педофільї. Звучали такі слова, як "підор", "гомосятіна" та ін., а також погрози побити його. Весь процес знімався на відеокамеру і мобільні телефони, а відео нападники погрожували поширити в Інтернеті. Сергію вдалося вирватися від них і забігти в найближчий магазин, де, на його прохання, продавчиня викликала міліцію. Нападники ходили навколо магазину і заглядали всередину, після чого зникли. Сергій, дочекавши 15 хв., і так і не дочекавшись приїзду міліції, теж пішов додому.

Кейс 518

В ніч з 10 на 11 листопада 2014 р. у Львові невідомі пошкодили вивіску та фасад будинку, де розташовувалося соціальне кафе для ЛГБТ-спільноти та офіс БФ "Аванте" шляхом нанесення ряду нецензурних слів та зображень чорною фарбою.

Працівниками "Аванте" було написано заяву по цьому факту до правоохоронних органів міста, але їм відмовили у відкритті кримінального провадження на підставі нібито недостатніх для цього збитків, хоча, за словами працівників фонду, ліквідація наслідків цього акту вандалізму обійшлася в чималу суму. На жаль, вони не стали оскаржувати рішення Галицького РУВС.

Якби українське законодавство передбачало відповідальність за злочини на ґрунті ненависті за ознакою сексуальної орієнтації так, як це зроблено для ознак раси, національності чи релігійних переконань, міліції довелося би розслідувати цей випадок незалежно від суми збитків.

В "Аванте" запевняють, що це не перший гомофобний інцидент щодо їхнього кафе з боку праворадикалів, і через це вони збираються змінити місце знаходження.

Кейс 517⁵⁸

У ніч на 2 листопада 2014 р. на одеський нічний клуб "Доміно", де проходив конкурс травесті "Drag Queen Fest Odessa 2104", було скоєно напад. Близько другої години ночі біля 20-ти молодих людей у камуфляжі з пов'язками на обличчях оточили заклад, викрикуючи гомофобні гасла і тримаючи плакати "Ебола краще підарасів", "Чемодан. Вокзал. Голландія". За свідченнями охорони закладу, нападники вели себе агресивно і намагалися проникнути всередину, щоби зірвати захід. При цьому вони були озброєні бітами, кастетами і холодною зброєю.

Не допустити їх проникнення всередину, вдалося лише завдяки охороні клубу. Співробітники міліції, які знаходилися поруч за домовленістю з міською владою для охорони правопорядку, абсолютно нічого не робили, щоби розблокувати приміщення, незважаючи на всі прохання організаторів конкурсу. Після години переговорів організаторів заходу та працівників приватної охоронної фірми з молодими людьми, ті покинули місце події.

Віталій Апанасенко, керівник організації "Життєві пазли", що проводила конкурс, написав заяву до міліції. У відповіді на заяву, начальник районного відділу відповів, що "...під час охорони громадського порядку порушень не виявлено". На думку організаторів заходу, невідомі були членами нещодавно сформованої групи "Модний вирок", яка діє за прикладом неонацистської групи "Окупай-педофіляй". Цей випадок не є першим в Одесі – у 2013 році подібний захід також був під загрозою зриву з боку "Окупай-педофіляй". Міліція так і не розслідувала той випадок, хоча заява була подана вчасно.

⁵⁸ Гей-Альянс Україна, виноска 47

Кейс 515

Увечері 29 жовтня 2014 р. стався підпал столичного кінотеатру "Жовтень". Під час демонстрації фільму на ЛГБТ тематику в рамках міжнародного кінофестивалю "Молодість" двоє молодиків кинули в зал, де знаходилося біля сотні глядачів, пляшки із запалювальною сумішшю. Внаслідок цього злочину серйозно постраждала будівля кінотеатру, який після цього припинив своє функціонування. На щастя, людей з охопленої вогнем будівлі вдалося вчасно евакуювати.

За добу, як повідомив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков, "в результаті проведеної операції міліція затримала двох осіб, що здійснили підпал. Студент київського вузу і його ніде не працюючий приятель. У скоєнні злочину зізналися. Докази, що їх викривають, містяться і на відеофіксації з камер спостереження".⁵⁹

Як повідомив, у свою чергу, радник глави МВС Антон Геращенко, затримані розкрили мотиви свого вчинку: "Вони хотіли скоїти свій хуліганський вчинок на кіносеансі з ЛГБТ тематики,

⁵⁹ Українська правда, Аваков: Міліція затримала підозрюваних у підпалі "Жовтня", 01.11.2014
<http://www.pravda.com.ua/news/2014/11/1/7042939/>

проведеному в рамках міжнародного телефестивалю "Молодість", з метою зірвати саме цей сеанс і показати таким чином своє зневажливе ставлення до ЛГБТ спільноти в цілому. Підозрювані клянуться, що просто хотіли зірвати сеанс показу фільму з ЛГБТ тематики і не могли собі уявити, що їхні дії приведуть до пожежі та знищення кінотеатру".

Гомофобний мотив цього злочину підтвердив також голова київської міліції Олександр Терещук.⁶⁰ На жаль, прокуратура Подільського р-ну м. Києва з незрозумілих причин намагається мінімізувати вину підозрюваних, обвинувативши їх лише в хуліганських діях. Це був перший в Україні гомофобний інцидент, який поставив під загрозу життя та здоров'я такої великої кількості (багатьох десятків) людей.

Кейс 516⁶¹

Наступного дня після підпалу "Жовтня" бойовики ультраправої організації "Правий сектор" відвідали ще один показ фільму на ЛГБТ тематику з програми МКФ "Молодість", цього разу в кінотеатрі "Кінопанорама". На щастя, міліція не допустила фізичного насильства і заподіяння шкоди майну, але праворадикалам усе ж таки вдалося зірвати показ фільму, влаштувавши сутичку з правоохоронцями і відвідувачами в фойє кінотеатру та погрожуючи штурмом.

Кейс 514

На початку липня 2014 р. відбулися напади на столичний гей-клуб "Помада". Групи біля 20 невідомих молодиків в масках намагалися проникнути всередину приватного приміщення 5 і 6

⁶⁰ ВВС Україна, МВС: справу про підпал "Жовтня" перекваліфікували у "хуліганство", 20.11.2014 http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news_in_brief/2014/11/141120_sa_zhovten_theatre_inquiry

⁶¹ Еспресо tv, Чому «Правий сектор» влаштував війну з гейським кіно, 31.10.2014 http://espreso.tv/article/2014/10/31/chomu_pravyy_sektor_vlashtuvav_viynu_z_heyskim_kino

липня. Початок нападів зафіксувала камера спостереження.⁶² Хизуючись перед камерою, один з нападників навіть скинув руку в фашистському вітанні (див. фото нижче). Охороні клубу вдалося відбити напади і не пустити нападників всередину. Серйозного поранення зазнав один із охоронців. В цілому, в 2014 р. було зафіксовано щонайменше 9 схожих нападів на столичні гей-клуби "Помада" та "Енді-бар", розташовані в центрі міста. Взимку, коли поруч проходили події Революції гідності, напади були скоєні на зачинені заклади, тому суттєво постраждало лише майно.

Міліція за викликами адміністрації клубів виїжджала лише на останні напади, що відбулися в липні. Взимку правоохоронці на виклики навіть не виїжджали, побоюючись вуличних боїв, які відбувалися поруч.

Кейс 505

Донецький гей-клуб "Вавилон" в ніч з 7 на 8 червня 2014 р. був захоплений бойовиками т.зв. "ДНР", які побили та пограбували його відвідувачів. Ось як описує цей інцидент адміністратор закладу: *"Группа людей, до 10 человек, ворвалась в клуб. Изначально были отняты у всех посетителей документы, телефоны, деньги. Кроме денег, все всем потом вернули. Сильно избито было два человека. Остальные получили телесные повреждения и конечно испуг (шок). По поводу девушек, лично я не видела, чтобы их трогали. Пострадали только парни. Все происходило около часа, не больше, затем всех отпустили. Понятное дело, что ребята наслушались, при этом, о себе многое"*.⁶³

Кейс 498

На жаль, гомофобною була також позиція багатьох формувань т.зв. "Самооборони Майдану" в Києві, які зіграли вирішальну роль в Революції гідності. Ще навесні 2014 р. їх "сотнями" (назва загонів) було заповнено весь Майдан незалежності та Хрещатик. Саме там в квітні бійці однієї із цих "сотень" захопили і насильно утримували деякий час пару геїв, які виявилися винуватими лише в тому, що мали необережність проявити на почуття один до одного. Згодом міліція звинуватила декількох нападників в викраденні людей та здирстві, але Печерський суд, що розглядав запобіжний захід стосовно затриманих, під тиском їх озброєних товаришів, які прийшли в той день під будівлю суду, вимушений був відпустити обвинувачених в цьому тяжкому злочині

⁶² <https://www.youtube.com/watch?v=XxgHNNHay1w> <https://www.youtube.com/watch?v=Ry2e8LoKbnI>

⁶³ Національний ЛГБТ портал України, *Вночі мародери і сепаратисти ДНР напали на гей-клуб*, 09.06.2014 https://lgbt.org.ua/news/show_1520/

лише під домашній арешт.⁶⁴ На жаль, нам не відомо, чим скінчилася ця справа, так як було неможливо дізнатися імена ні обвинувачених, ані постраждалих.

⁶⁴ ТСН, Суд відпустив під домашній арешт "самооборонівців", які побили гомосексуалів на Майдані, 08.05.2014 <http://tsn.ua/kyiv/sud-vidpustiv-pid-domashniy-aresht-samooboronivciv-yaki-pobili-gomoseksualiv-na-maydani-348719.html>

7.2. Стосунки з правоохоронними органами

За звітний період було задокументовано 13 кейсів, які свідчать про факти порушень щодо ЛГБТ людей з боку правоохоронних органів. Найчастіше міліція порушувала такі права (див. табл. 2):

Таблиця 2

Порушені права (якими діями)	Кількість
право на свободу та особисту недоторканність (порушення процесуальних норм, фізичне насильство, вимагання, перевищення влади та службових повноважень)	8
свобода від дискримінації (образи і приниження людської гідності)	7
право на повагу до приватного життя (незаконний збір конфіденційної інформації та загроза її поширення)	5
право на ефективні засоби правового захисту (відмова у захисті прав, неналежне виконання функцій по захисту прав)	5

Кейс 522

Наприкінці листопада 2014 р. Василь, мешканець м. Тернопіль, познайомився в соціальній мережі "В контакт" з хлопцем для інтимної зустрічі. Хлопець вимагав надіслати інтимне фото, і Василь це зробив у приватній переписці. При зустрічі з'ясувалося, що Василь переписувався із співробітниками місцевої міліції, які через Інтернет провокували геїв на протиправні дії задля виконання службових показників. Правоохоронці висунули Василю пропозицію, що здивувала не тільки його, але й правозахисників, до яких він потім звернувся. Міліціанти запропонували йому таку собі "джентльментську" угоду: він зізнається в скоєнні злочину, а вони замість статті за розповсюдження порнографії інкримінують йому менш "болючу" – за звідництво, та самі оплачують присуджений штраф у розмірі 800 грн. За словами Василя, так все й сталося, а як бонус – обіцянка зняти судимість вже через півроку.

Наразі невідомо, чи дотримувалися міліціонери необхідних процесуальних норм, але враховуючи, з якою легкістю вони жонгливали статтями Кримінального кодексу, в цьому виникають великі сумніви. Як ми бачимо, працівники правоохоронних органів намагаються підвищити показники розкриття злочинності будь-якими способами.

Кейс 511

Наприкінці липня 2014 р. до успішного франківського художника Михайла зателефонувала дівчина та запропонувала купити деякі його роботи, фото яких, як і його контакти, були викладені на веб-сторінці соціальної мережі Вконтакте. Того ж дня вони зустрілися. Дівчина представилася співробітницею міліції; до них приєдналося ще троє її колег. Вона повідомила Михайлу, що на нього нібито надійшла заява про те, що він когось заразив СНІДом. Вони змусили Михайла проїхати в Вовчанецьке відділення міліції, де без оформлення протоколу, відмовившись пред'явити свої службові посвідчення і представитись, в грубій формі стали висувати Михайлу різного роду звинувачення: інфікування ВІЛ, належність до ЛГБТ, поширення порнографії через Інтернет, розбещення малолітніх. Також вони натякали на можливість відкупитися. Михайло усе заперечував і запропонував проїхати взяти у нього аналіз крові на ВІЛ, щоб переконатися в помилковості звинувачень. Міліціонери повезли його в якусь медичну установу, де медичний працівник відмовила їм у прийомі, оскільки ця установа не мала ніякого стосунку до тестування на

ВІЛ/СНІД (Михайло пригадує, що це був онкодиспансер). Зрозумівши, що у них нічого не вийшло із залякуванням і вимаганням, співробітники міліції швидко ретирувалися.

Наступного дня разом з адвокатом Михайло подав начальнику місцевого РУВС скаргу на протиправні дії його співробітників. Невдовзі він отримав відповідь, що його скарга розглядається, але цим все й скінчилося. Сам він більше не цікавився ходом справи.

7.3. Споживча сфера

У цій сфері було зафіксовано 5 випадків дискримінаційного ставлення до ЛГБТ. Вони стосувалися відмови в обслуговуванні (включаючи відмову надати банківський кредит) та оренди житла. У двох з цих випадків відмова супроводжувався образами й погрозами.

Кейс 477

Максим, 45-річний мешканець Чернівців, є людиною з інвалідністю та отримує пенсію. В середині грудня 2013 р. він зі своїм хлопцем прийшли до магазину "Comfy" (вул. Хотинська, 43) щоби придбати для його друга телефон у кредит. Працівник "Приватбанку" на ім'я Дмитро, який оформлює кредити в цьому магазині, відразу почав говорити, що кредит Максиму оформити не може, хоча той надав йому свої паспорт та ідентифікаційний код. Максим з другом запитали, чому так, на що Дмитро їм відповів, що інвалідам кредити не надаються. Потім до стойки банку підійшов продавець-консультант магазину та щось почав пошепки говорити Дмитру. Вони почали сміятися та зневажливо дивитися на Максима та його супутника. Представник банку демонстрував небажання спілкуватися з Максимом, разом з іншими продавцями насміхався над ними.

Максим стверджує, що така ситуація створилася через те, що продавці-консультанти бачили, як хлопець поцілував Максима за те, що той погодився купити обраний ним телефон. Максим сказав, що буде скаржитися керівництву банку і магазину, на що порушники сказали, що їх керівник *"терпіти не може гомосеків-педофілів, і вирве йому другу ногу, якщо він буде багато базікати"*.

Кейс 500

8 березня 2014 р. два геї завітали до одного із невеличких житомирських продовольчих магазинів під назвою "Свитязь". Один із хлопців і раніше часто в ньому бував, так як мешкає поруч. Через якісь негаразди з графіком роботи закладу, їм довелося довго чекати, поки їх обслугодять. Чимось роздратовані продавчині почали сваритися з хлопцями, а одна з них назвала їх "педіками", тому що знала одного із них і здогадувалася про його сексуальну орієнтацію. Друга сказала, що таких "потвор", як вони, обслуговувати не буде. В перепалку вступив чоловік однієї з продавчинь, який в той час знаходився в магазині. Він сказав, щоби хлопці негайно забиралися, інакше викличе своїх друзів із місцевої "самооборони" (формування часів Революції гідності) і вони викинуть хлопців з магазину та надають їм по піці. Хлопцям прийшлося залишити заклад без покупок, а той з них, хто мешкає поруч, побоювався розголосу про свою сексуальну орієнтацію в цьому районі і негативних наслідків від цього.

7.4. Трудові стосунки

У цій сфері було зафіксовано 3 випадки дискримінації, пов'язані з відмовою в прийомі на роботу та цькуванням з боку співробітників за ознакою сексуальної орієнтації.

Кейс 508

Юрій, який працює в одній із державних установ м. Житомиру більше 20 років, очікував підвищення по службі, але його не сталося. Коли він звернувся до директорки цієї установи з питанням, чому цього не сталося, вона відповіла, що ніякого підвищення не буде через його "аморальну поведінку". Юрій запитав про що власне йдеться, але вона ухилилася від прямої відповіді і сказала, щоби він *"не клеїв дурня, всім співробітникам все давно відомо"*. Він пов'язує це з тим, що незадовго до цього до нього на роботу декілька разів заходив його приятель-гей, а переважно жіночий колектив цієї установи швидко все зрозумів і розпустив плітки.

Таким чином, Юрій і зараз працює в цієї установі, але вже поставив хреста на своїй кар'єрі та звик до насмішок з боку колективу на рахунок своєї орієнтації. *"Ситуація патова, зараз я на роботі тише води, нижче трави, настрій на нулі, я постійно у стані млявоплинної депресії"*, – так Юрій характеризує свій стан.

Кейс 485

Дмитро, який працював продавцем в одному з магазинів м. Чернівці, після його закриття в лютому 2014 р. був змушений шукати нову роботу. Новий роботодавець, якому Дмитро на першій співбесіді сподобався, захотів поговорити з попереднім роботодавцем Дмитра, і той залишив йому номер господині магазину, що закрився. З нею, як вважав Дмитро, у нього були непогані стосунки, а претензій по роботі до нього раніше не було; при цьому вона знала про його гомосексуальну орієнтацію.

Наступного дня Дмитро повернувся до потенційного роботодавця, проте ставлення того різко змінилося: він грубо сказав, що Дмитро йому не підходить. Коли Дмитро поцікавився причиною відмови, господар магазину сказав, що йому "такі не потрібні". Дмитро поцікавився, що означає "такі", але господар магазину розлютився і сказав, що не збирається нічого пояснювати і зажадав, щоби Дмитро забирався з його магазину.

Дмитро пов'язує зміну рішення свого потенційного роботодавця про надання йому роботи з тим, що власниця магазину, в якому Дмитро працював раніше, повідомила йому про гомосексуальність Дмитра.

7.5. Сфера освіти

Тут було зафіксовано лише 1 випадок дискримінації, проте він включав в себе як нападки з боку однокласників (булінг), так і дискримінаційне ставлення з боку вчителів однієї з гімназій у м. Чернівці.

8. СТАНОВИЩЕ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Як би не погіршилося становище ЛГБТ за останній рік по Україні в цілому, це не йде у жодне порівняння з ситуацією, що склалася на окупованих територіях – в Криму, а надто в зоні АТО на Донбасі, причому в кожному з цих регіонів ця ситуація має велику місцеву специфіку. Об'єднує їх те, що, фактично, будь-яка громадська діяльність та навіть суспільна бачимість ЛГБТ людей виявилася забороненою та небезпечною для їх існування.

Через те, що окупація Криму Росією відбулася досить мирним шляхом, повсякденне життя більшості його мешканців не надто змінилося порівняно з тим, що було до початку російської окупації, чого не можна сказати про обсяг і дотримання прав людини і громадянина у цьому регіоні. Сучасна Російська Федерація є авторитарною псевдodemократичною державою, що лише імітує більшість правових і громадських інституцій, характерних для європейського суспільства, до того ж останніми роками російська влада взяла курс на згортання навіть тих прав і свобод, які, нібито, ще гарантуються мешканцям цієї держави. На тлі загальних грубих порушень прав і свобод по відношенню до всіх мешканців Криму і Севастополя, становище місцевих ЛГБТ додатково ускладнюється тим, що в РФ існує офіційна законодавча і неофіційна політична дискримінація проти ЛГБТ у вигляді федерального та місцевих т.зв. "законів про заборону пропаганди гомосексуалізму" та послідовної політики місцевої влади по забороні громадської активності ЛГБТ. На додачу, представники офіційної влади, церков та інші авторитетні публічні фігури постійно розпалюють ворожнечу і ненависть стосовно ЛГБТ, провокуючи та заохочуючи гомофобне і трансфобне насильство – як ось, наприклад, найвпливовіший російський журналіст Дмитрій Кісельов і один з офіційних спікерів Російської православної церкви Дмитрій Смірнов.⁶⁵

Вже на самому початку російської окупації Криму спробам місцевої ЛГБТ спільноти жити тим самим життям, до якого вони звикли за української влади, було покладено край. Місцева влада відразу заборонила проводити ходи на підтримку толерантного ставлення і дотримання прав ЛГБТ у місті Севастополі та столиці АР Крим Сімферополі, а російські суди підтримали цю заборону.⁶⁶ Глава окупаційної влади Криму Сергій Аксьонов заявив, що він не допустить проведення взагалі будь-які публічних акцій ЛГБТ, пригрозивши їх можливим учасникам втручанням місцевої поліції та сумно відомою своєю жорстокістю і свавіллям т.зв. "кримської самооборони".⁶⁷ Зважаючи на такі обставини, подальше фінансування та робота ЛГБТ організацій в Криму та Севастополі виявилась практично неможливою – наприклад, припинив свою діяльність благодійний фонд "Геліос" у м. Сімферополь.

Власники відомого і популярного в Севастополі гей-френдлі закладу "Qbar", пара відкритих геїв, після початку російської окупації відчували, що нова влада почала всіляко тиснути на їх бізнес, а їхня сім'я (пара виховує сина від сурогатної матері), зважаючи на нетерпимість російської влади і суспільства до ЛГБТ, опинилася під серйозною загрозою. Вони були вимушені закрити свій бар і переїхати до Києва.⁶⁸

⁶⁵ И. Петровская, «Сердца геев надо жигать и закапывать в землю». Чадолубивый телеведущий предложил рецепт для спасения детей, Новая газета, 07.04.2012

<http://www.novayagazeta.ru/columns/51985.html>

⁶⁶ Комментарии: Крым, Московский суд запретил гей-парады в Крыму, 21.05.2014

<http://crimea.comments.ua/news/2014/05/21/113047.html>

⁶⁷ Новая газета, Аксенов заявил, что в Крыму гей-парадов не будет, 02.09.2014

<http://www.novayagazeta.ru/news/1686525.html>

⁶⁸ Vgorode.ua, Севастопольская гей-пара рассказала журналу Time, почему, вместе с сыном, покинула Крым, 17.10.2014 <http://crimea.vgorode.ua/news/sobytyia/239616-sevastopolskaia-hei-para-rasskazala-zhurnalu-Time-pochemu-vmeste-s-pryemnym-synom-pokynula-krym>

Ще гірше становище ЛГБТ в зоні АТО.⁶⁹ Не кажучи вже про загальну гуманітарну катастрофу у цьому регіоні на тлі постійних бойових дій та свавілля терористів, неодноразово надходили відомості про те, що бандитська проросійська "влада" т.зв. "народних республік" ухвалює мракобісні, середньовічні закони про заборону одностатевого сексу (аж до впровадження за це смертної кари⁷⁰) та панівний статус Російської православної церкви⁷¹, відомої своєю пекельною гомофобією.

⁶⁹ Гей-Альянс Україна, *Ксенія Чайка: В Донецьке сейчас любой человек не может чувствовать себя в безопасности* http://upogau.org/ru/ourview/ourview_1289.html

⁷⁰ Комсомольская правда в Украине, *В Минобороны заявили, что "ДНР" ввели смертную казнь за гомосексуализм*, 14.11.2014 <http://kp.ua/politics/478383-v-mynoborony-zaiavyly-hto-dnr-vvely-smertnuui-kazn-za-homoseksualyzm>

⁷¹ Политнавигатор, *ДНР приняла Конституцию: два государственных языка, господствующая вера – православие, союзы однополых — преследуются*, 16.05.2014 <http://www.politnavigator.net/dnr-prinyala-konstituciyu-dva-gosudarstvennykh-yazyka-gospodstvuyushhaya-vera-pravoslavie-soyuzy-odnopolykh-presleduyutsya.html>

9. ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Зважаючи на те, що в 2014 р. Україна, нарешті, остаточно обрала європейський вектор розвитку та почала процес підготовки до вступу в ЄС, цілком актуальною стала проблема негайного подолання усталених гомофобії та дискримінації проти ЛГБТ в українському суспільстві. Це – один з важливих маркерів сучасного західного суспільства, який відрізняє його від авторитарних, тоталітарних та архаїчних країн, на чолі яких зараз намагається стати Росія, і який за останні десятиріччя став неодмінним стандартом, без досягнення якого не можна говорити про успішну інтеграцію України до сучасної Європи.

Ми бачимо, що загальна криза в країні у 2014 р. призвела до фактичного погіршення становища української ЛГБТ спільноти, зокрема, зростанню гомофобного насильства, хоча, разом з тим, докорінні зміни в українському суспільстві та політиці дають нові можливості та надію на швидке та суттєве поліпшення такої ситуації. Для цього, в основному, потрібна лише наявність доброї волі та бажання державної влади виконати першочергові дії, які ми наполегливо рекомендуємо їй на протязі практично всій історії незалежної України.

1. **Верховній Раді України** рекомендується усунути всі положення в українському законодавстві, які призводять до дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності, а саме Статті 74 "Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі" та 91 "Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою", а також відповідні положення Статті 211 "Особи, які можуть бути усиновлювачами" Сімейного кодексу України. Їх дія має або бути поширена на одностатеві де-факто подружні пари, або вони взагалі мають бути скасовані. Зважаючи на загальносвітову тенденцію визнання одностатевих подружніх пар, ми також рекомендуємо українському парламенту ухвалити закон про реєстроване партнерство для таких пар. Різке зростання гомофобної агресії також примушує нас рекомендувати включити гомофобні/трансфобні мотиви як обтяжливі обставини до тексту Статей 161 ч. 1, 121 ч. 2, 122 ч. 2, 126 ч. 2, 127 ч. 2, 129 ч. 2, 293, 296 Кримінального кодексу України. В процесі подальшого реформування українського законодавства сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність мають завжди згадуватися явним чином як ознаки, захищені від дискримінації та розпалювання ворожнечі та ненависті.
2. **Президенту і Кабінету Міністрів України, а також Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини**, рекомендується ухвалювати державні політики з подолання нерівності, дискримінації, виховання толерантності та взаємоповаги в суспільстві, завжди явним чином згадуючи в них сексуальну орієнтацію та ґендерну ідентичність як захищені ознаки, а ЛГБТ – як вразливу групу.
3. **Кабінету Міністрів України** рекомендується виконати першочергові пропозиції щодо виконання Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2010)5, викладені в спеціальному Звіті за результатами виконання Україною цієї рекомендації⁷².
4. Зокрема, **Міністерству охорони здоров'я України** рекомендується
 - внести необхідні зміни до Наказу МОЗ № 60 від 03.02.2011 р. «Про удосконалення надання медичної допомоги особам, що потребують зміни (корекції) статевої належності» і до Наказу МОЗ № 479 від 20.08. 2008 р. "Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем" відповідно до

⁷² Центр "Наш світ", *Підсумковий звіт з виконання Україною Рекомендації CM/Rec(2010)5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про заходи з боротьби проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності»* (Центр "Наш світ", Київ, 2012), с. 6
<http://gay.org.ua/publications/report2012-u.pdf>

пропозицій Ради ЛГБТ-організацій України, викладених в листі на ім'я Міністра охорони здоров'я України (вих. № 01-11/12-ЛГБТ від 14.11.2012 р.);

- організувати ревізію всіх схвалених МОЗ навчальних посібників та ін. навчальних і методичних матеріалів для медичних навчальних закладів з метою приведення їх у відповідність до вимог МКХ-10, особливо в питаннях, що стосуються сексуальності взагалі і гомосексуальності зокрема, з метою усунення згадок про це явище як про захворювання, психічний розлад, сексуальну перверсію тощо. Крім цього, забезпечити, щоб нові навчальні матеріали, які отримують схвалення МОЗ України, перевірялися на предмет коректного висвітлення проблематики сексуальної орієнтації.
5. **Міністерству внутрішніх справ України** рекомендується регулярно проводити з особовим складом освітні заходи з формування толерантного ставлення та неприпустимості порушення прав людини відносно ЛГБТ, а також (спільно з органами прокуратури) ретельно і неупереджено розслідувати випадки порушення прав людини відносно ЛГБТ з боку співробітників міліції і притягати винних до дисциплінарної та кримінальної відповідальності.
 6. **Органам державної влади та їх представникам** рекомендується взяти до уваги й надалі у своїй роботі керуватися принципом, закріпленим у ст. 35 Конституції України, який вказує, що *"церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви"*, а також, що *"жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова"*.
 7. **Представникам органів державної влади та місцевого самоврядування** рекомендується не допускати публічних проявів гомофобії, дотримуватися принципів поваги, рівності та недискримінації для всіх соціальних груп.
 8. **Українським ЗМІ та журналістам** рекомендується використовувати ілюстративний ряд, відповідний змісту матеріалу, а також уникати вживання некоректних термінів (зокрема, *гомосексуаліст, гомосексуалізм* супроти коректних *гомосексуал, гомосексуальність*) у контексті питань ЛГБТ. Також рекомендується у випадках явно провокаційних та епатажних акцій від імені нібито ЛГБТ спільноти з'ясувати організаторів таких акцій та їх реальний зв'язок з ЛГБТ.

10. МЕТОДИКА ТА АВТОРИ ЗВІТУ

Основними джерелами інформації для цього звіту були моніторингова мережа Центру "Наш світ", що складається близько двадцяти активістів ЛГБТ та правозахисного руху по всій Україні, та загальнодоступні ЗМІ, насамперед, електронні. Результати наших досліджень не можна вважати статистично достовірними з точки зору соціології, але ми стверджуємо, що вони цілком адекватно відображають сучасне становище ЛГБТ людей в Україні, принаймні з точки зору української ЛГБТ спільноти. Нажаль, державні інституції практично не проводять моніторингу і не збирають відомостей щодо питань, пов'язаних з дотриманням прав та інтересів цієї соціальної групи населення України, тому більш вірогідної статистики та аналітики з цих питань, ніж та, що публікується українськими ЛГБТ і правозахисними організаціями та окремими активістами, просто не існує. Гарантією правдивості та репрезентативності нашої інформації є багаторічний досвід нашої громадської роботи з українською ЛГБТ спільнотою, співробітництво з провідними вітчизняними та міжнародними правозахисними організаціями та власний життєвий досвід як пересічних українських ЛГБТ громадян – ми пишемо про те, що відчуваємо і бачимо навколо себе в повсякденному житті.

Авторами цього документу є активісти Правозахисного ЛГБТ Центру "Наш світ" – неприбуткової української громадської організації, метою якої є здійснення та захист прав і свобод, задоволення суспільних, соціальних, культурних, політичних, економічних та інших інтересів української ЛГБТ спільноти. Наша історія бере початок з середини 1990-х років, коли невелика група ентузіастів зі східноукраїнського міста Луганськ вирішила, що настав час для такої громадської роботи. Офіційна реєстрація Центру "Наш світ" відбулася у 1999 р.

Наша діяльність спрямована як на ЛГБТ спільноту, так і на українське суспільство в цілому. Наразі ми фокусуємо свої зусилля на наступному:

- Моніторинг порушень прав ЛГБТ.
- Юридична допомога та консультування для жертв дискримінації та "злочинів ненависті" на ґрунті сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності.
- Правова просвіта ЛГБТ спільноти.
- Спільні акції з іншими організаціями по захисту рівних прав для ЛГБТ на законодавчому та політичному рівні.
- Стратегічне судочинство.
- Підтримка ініціативних місцевих груп в їхній діяльності з забезпечення соціально-психологічної підтримки ЛГБТ, попередження ВІЛ/СНІДу серед чоловіків, які мають секс із чоловіками, мобілізація ЛГБТ спільноти на місцевому рівні.

Центр "Наш світ" є співзасновником Ради ЛГБТ-організацій України (що наразі об'єднує переважну більшість українських ЛГБТ організацій) та входить до Коаліції з протидії дискримінації в Україні – асоціації різноманітних громадських організацій та окремих активістів, які ставлять своєю метою просування рівності та подолання дискримінації в українському суспільстві.

Звіт «Від розпачу до надії. Становище ЛГБТ в Україні у 2014 р.» підготовлений Центром «Наш світ» в рамках проекту «Підтримка прав людини та верховенства права для ЛГБТ людей в Україні», який реалізується у співпраці з Норвезьким Гельсінкським Комітетом та фінансується Міністерством закордонних справ Норвегії.